

PAPER DETAILS

TITLE: IBRAHİM B. AHMED EL-AMÂSÎ-TERCEME-I SAKÂ'İK-I NU'MÂNİYYE

AUTHORS: Gökhan ALP

PAGES: 359-384

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1300520>

Arş. Gör. Dr. Gökhan ALP

*Harran Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Şanlıurfa/TÜRKİYE
alpgokhann@gmail.com
ORCID *

**İBRAHİM B. AHMED EL-AMÂSÎ-
TERCEME-İ ŞAKÂ'İK-İ
NU'MÂNİYYE**

IBRAHİM B. AHMAD AL-AMÂSÎ-
TARJAMA SHAQÂ'İQ AL-NU'MÂNİYAH

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 20.09.2020
Kabul Tarihi: 13.10.2020
Yayınlanma Tarihi: 31.10.2020

Article Information: Research Article
Received Date: 20.09.2020
Accepted Date: 13.10.2020
Date Published: 31.10.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Alp, Gökhan, "İbrahim b. Ahmed El-Amâsî-Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Sayı 13, Güz 2020, s. 359-384.

Alp, Gökhan, "İbrahim b. Ahmad Al-Amâsî-Tarjama Shaqâ'iq Al-Nu'mâniyah", *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Volume 13, Fall 2020, p. 359-384.

10.28981/hikmet.797573

Arş. Gör. Dr. Gökhan ALP

İBRAHİM B. AHMED EL-AMÂSÎ - *TERCEME-İ ŞAKÂ'İK-İ NU'MÂNİYYE**
İBRAHİM B. AHMAD AL-AMÂSÎ - *TARJAMA SHAQÂ'İQ AL-NU'MÂNİYAH*

ÖZ

İçerikleri ile sadece Türk edebiyatı için değil, sosyoloji, tasavvuf tarihi; Osmanlı tarihi, hukuku ve eğitim sistemi hakkında da önemli bilgiler veren eş-Şakâ'îku'n-Nu'mânîyye tercüme ve zeyilleri yalnızca bu alanın araştırmacıları tarafından değil İslam medeniyetini idrak etmeye yönelik yaklaşımlar için de temel teşkil etmiştir. Silsile halinde devam ederek yaklaşık altı asır süren bu eserler; ilmiye ve meşayih sınıfına mensup kadı, müderris, şeyh ve mutasavvıfların hâl tercümeleri ile ilmî muhiti, şuara sınıfına yönelik biyografik bilgilerle edebî muhiti kapsamıştır. Doktora düzeyinde yapılan çalışmalar ile yeni harflere aktarılmaya başlanan bu külliyat, daha ziyade eş-Şakâ'îku'n-Nu'mânîyye'ye yazılan zeyilleri esas alan bir yaklaşımla yayımlanmıştır. Tercüme niteliğinin yanında mütercimnin çeşitli tasarruflarıyla genişletilip edebî bir hüviyet kazanan Şakâ'ik tercümeleri ise şu ana kadar yayımlanmamıştır. Geleneğin önemli bir halkasını teşkil eden ve yayımlanmayan bu tercümelerden biri olan Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mânîyye ilmî metotlar çerçevesinde tarafımızca hazırlanmıştır. Mukaddime ve hatime bölümleri dışında aslına sadık kalınarak tercüme edilen bu eser, İbrahim b. Ahmed el-Amâsî (ö. 998/1590 sonrası) tarafından 998 Cemâziyelâhir sonlarında (1590 Mayıs) tamamlanmıştır. Osmanlı Devleti'ne mensup 520 ulema ve meşayihin tercüme-i hâlinin verildiği bu eserde, isimlerin 367'si ulema 153'ü ise meşayih olarak tahrir kılınmıştır. Bu çalışmada mütercimin kendisi hakkında verdiği malumatlardan yararlanılarak bu ismin tanıtımına yönelik yeni bilgiler aktarılmıştır. Tercümede kullanılan yöntem, tabakaların tertip ve tanzimi, biyografi yazım metodu ayrıca eserin muhteva hususiyetleri çalışmanın kapsamını oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eş-Şakâ'îku'n-Nu'mânîyye, İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mânîyye

ABSTRACT

With its contents, not only Turkish literature, but also sociology and history of Sufism; The translations of al-Shaqâ'iq al-Nu'mânîyah and its appendices, which also contain important information about history, law and the Ottoman education system, were the basis not only for scholars in this field but also approaches to understanding Islamic civilization. These works continued in a series of nearly six centuries; the translation of the case of the judge, teacher, sheikh, and sufis belongs to the category of al-'ilmiyya and al-ubayh, as well as the scientific environment, the literary environment with biographical information for the category of the bracelet. This book, which began to be transferred to new letters with studies conducted at the doctoral level, was published with a curriculum based on writing appendices to al-Shaqâ'iq al-Nu'mânîyah. In addition to the quality of the translation, the translations of the doubts, which expanded and acquired a literary identity with the translator's various savings, have not yet been published. Tarjama Shaqâ'iq al-Nu'mânîyah, which forms an important link from tradition and is one of these unpublished translations, was prepared within the framework of scientific methods. This work, which has been faithfully translated into the original text, was written with the exception of the sections al-muqaddam and the hatim, It was completed by Ibrahim bin Ahmad al-Amasi (after 1590/998) at the end of the year 998 famous masses (May 1590). In this work, in which there is a translation of 520 scholars and oaks, belonging to the Ottoman Empire, 367 names of scholars are made and 153 of them are oak. In the work it was determined that the translator introduced himself, and the method used in the translation, the order and arrangement of the layers, the characteristics of the autobiography, the method of writing the new information for this name and the content were created using the information from our study.

Keywords: "al-Shaqâ'iq al-Nu'mânîyah, Ibrahim bin Ahmad al-Amasi, Tarjama Shaqâ'iq al-Nu'mânîyah

* Bu makale hazırlamış olduğum "İbrahim b. Ahmed el Amasî, Terceme-i Şakâ'îku'n-Nu'mânîyye" isimli doktora tezinden yararlanılarak kaleme alınmıştır.

Giriş

Klâsik Türk edebiyatı biyografik kaynaklar açısından son derece zengin bir mahiyet arz eder. İlk olarak umumî tarihlerde yer alan biyografi geleneği¹ özellikle şu'arâ tezkireleri ile ayrı bir tür olarak edebiyat sahasında yer alır. Meydana getirildiği dönemin muteber kaynakları olarak ön plana çıkan bu eserlerin muhteviyatının şair ve yazarlardan teşekkül etmesi âlim, bilgin, mutasavvıf, şeyh, tarihçi vs. olarak nitelendirilen isimlerin hayatlarına dair malumatlara ulaşmak için başka kaynaklara müracaatı zaruri kılar. Bu bağlamda kaleme alınan türlü biyografiler, vefeyâtnâmeler, menâkıbnâmeler, *Keşfü'z-Zunun*, *Esmâü'l-Müellifin* gibi eserler hem edebiyat tarihçileri hem de metin bilim araştırmacıları için önem arz eder.

Tezkirelerle belirli bir merhaleye ulaşan biyografik kaynaklarımızın önemli bir halkasını da *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* tercüme ve zeyilleri oluşturur. Taşköprizâde İsâmeddin Ahmed (ö. 1561) tarafından 931 (1525-1526) yılında te'lif edilmeye başlanan *eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* adlı eser Osmanlı biyografi literatüründe ulema biyografilerinin toplu ilk derlemesi olması bakımından dikkat çeker. Osmanlı ilmî hayatı ve muhiti hakkında içerdiği özgün bilgiler ile Osmanlı entelektüel hayatına ayna tutan bu eser, klâsik Osmanlı zihniyet dünyasını yansıtmaya, dilinin sade olması, basit bir tertiple tanzim edilmiş olması vb. hususiyetler bakımından Osmanlı kültür hayatının sembollerinden biri haline gelir. 1299 ile 1755 yıllarını kapsayan telif zincirinin husule geldiği bu dönemde, henüz *Şakâ'ik* müellifi hayattayken tercümeler kaleme alınmaya başlanır ve müellifin ölümünden sonra da bu tercüme faaliyetleri devam ederek yazılan zeyiller ile yaklaşık beş yüz yıllık büyük bir edebî gelenek teşekkül eder.

Günümüzde bu edebî geleneğe yönelik ilk dikkat çeken girişim Abdülkadir Özcan tarafından 1989 yılında yayımlanan *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye ve Zeyilleri* adlı beş ciltlik bir çalışma ile gerçekleşmiştir. Bu eserlerin akabinde doktora düzeyinde yapılan çalışmalar ile yeni harflere aktarılmaya başlanan bu külliyat, daha ziyade *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'ye yazılan zeyilleri esas alan bir yaklaşımla yayımlanmış, tercüme niteliğinin yanında mütercimnin çeşitli tasarruflarıyla genişletilip edebî bir hüviyet kazanan *Şakâ'ik* tercümeleri ise şu ana kadar yayımlanmamıştır.² Geleneğin önemli bir halkasını teşkil eden ve yayımlanmayan bu tercümelerden biri olan *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*, İbrahim b. Ahmed el-Amâsî tarafından kaleme alınmış olup *Şakâ'ik*'in mukaddime ve hatime bölümleri hariç aslına sadık kalınarak tercüme edilmiştir.

¹ Ayrıntılı bilgi için bk. İsen, 1997: 1-13.

² *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* ve zeyilleri üzerinde özellikle son yıllarda önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda yapılan çalışmalar için bk: Tan, 2007; Ekinci, 2017; Donuk, 2017; Ekinci, 2018; Yıldırım, 2018; Hekimoğlu, 2019.

Bu alanda önceki yıllarda hazırlanan diğer bazı çalışmalar için bakınız: Dikmen, 1980; Furat, 1985; Özcan, 1989a; Özcan, 1989b; Özcan, 1989c; Özcan, 1989d; Kayacıoğlu, 1998.

İbrahim b. Ahmed El-Amâsî ve Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye

A. İbrahim b. Ahmed El-Amâsî³

İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye* adlı eserinde kendi verdiği bilgiye göre Amasya'da doğmuştur: “Bu ‘abd-i za’îf müvelliden Amâsiyye’denüm.” Doğum tarihi hakkında bilgi vermeyen İbrahim b. Ahmed, ailesi hakkında da doğrudan bir açıklamada bulunmamıştır. Bu konu hakkında verilen bilgiler Şeyh Muhyiddin el-Amâsiyyevî⁴ tanıtımında yer almıştır. Sınırlı bilgilerden müteşekkil olan bu bölümde mütercim bu ismin kendi dedesi olduğunu beyan etmiş, daha sonra yakın çevresinden bazı isimleri ve onların meslek, mevki durumlarını dar bir çerçevede izah etmiştir.

“Bu ‘abd-i mütercim ki İbrâhîm bin Ahmed el-Amâsî el-Kâdî bi-Amâsiyye’dür. Şeyh-i mezbûr bana cedd-i fâsiddür ki eb-i ümmdür vâlidüm hikâyet ider “Şeyh-i mezbûrun sığâr iki oğlu Mustafâ ve ‘Abdül’fettâh ve kızı oğlu ben hakîr ikişer yaşında üçümüz bile bir yirde iken şeyh-i mezbûr üçümüzün dahı agzına rîkini kodukda ben hakîrden mâ-‘adâsı kabûl eylemeyüp taşra bırakup ben hakîr su gibi yutmuşam şeyh-i mezbûr “İnşâ’llâh buna ‘ilm nasîb olur ammâ bunlar mahrûmdur.” demiş.” Fi’l-hakîka şeyhün kerâmâtı ‘ayân oldu ki ol ikisi câhil ü ‘âmî oldu. Ben hakîrün ‘alâ kadri’t-tâkati ‘ilm ile nâmı oldu. Ve cümle-i kerâmâtındandır. Şeyhün dört oğlu var idi. Kebîri Şeyh ‘Alî ve vasatı Şeyh ‘Abdu’r-rahîm ve ednâsı Nûh Çelebi ve Memî Çelebi. ‘Alî şeyh ü vâ’iz muhaddis ü müfessir oldu. ‘Abdu’r-rahîm müfessir muhaddis ‘âbid ü sâlih oldu. Nûh Çelebi kırk yıl nâsdan mûnkatı’ murtazdur. Ehl-i ‘ilm ve ehl-i fazldur. Ve Memî Çelebi evâ’ilinde gerçi hevâ üzere idi. Evâhirinde zühd ü takvâda cümleyle galebe eyledi. Rahmetu’llâhi ‘aleyh ve ‘aleyhim ecma’in.” (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727, v. 133a)

³ İbrahim b. Ahmed el-Amâsî hakkında çok sayıda tarama yapmamıza rağmen bu isim hakkında daha ayrıntılı bir malumata ulaşamadık. Bu isim hakkındaki tüm bilgiler *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye* adlı eserde mütercimin kendisi hakkında verdiği malumatlardan yararlanılarak oluşturulmuştur.

⁴ Eserde bu isim hakkında tanıtım şu şekildedir: “Monlâ Şeyh Muhyi’ddîn el-Amâsiyyevî: Merhûm ‘âlim ü fâzıl muhaddis ü müfessir idi. Hulefâ-yı Erdebîliyye’den idi. Yıldırım Bâyezîd Hân devrinde mezkûr olan meşâyihden Şeyh ‘Abdu’r-rahmân Erzincânî ki meşâyih-i Erdebîliyye’den Şeyh Safiyyü’ddîn’den mücâz dur. Merhûm Şeyh Muhyi’ddîn dahı mezbûr Şeyh ‘Abdu’r-rahman hulefâsındandır. Kerâmât-ı ‘aliyye sâhibidür. Evâ’il-i Sultân Süleymân’da merhûm bir gazâya varmış. Yine Amâsiyye sipâhîlerinden birisi yevm-i harbde Şeyh Muhyi’ddîn’i ricâl ile gazâda görür. Seferden döndükde gelür şeyhün elin öper “Sultânım gazâ kutlu olsun.” dir. Bu şahs hod Şeyh-i mezbûra eşedd-i inkârla mûnkir olanlardan idi. Şeyh buna sûret-i inkârda görünür. Sipâhiye “Sen ebleh kimesne imişsin senün didüğün mekân buraya iki aylık yoldur. Ben hod bundan bir gün gâ’ib olmadum sen yanlış görmüşsin.” didükde sipâhi “Ben gördüğümü bilürdüm kim kimdür.” didi. Bunun emsâli kerâmâtı lâ-yu’ad velâ-yuhsâdur.” (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727: 123b-124a)

Doğum yerinin ardından doğrudan aldığı eğitim hakkında bilgi veren İbrahim b. Ahmed, ilk olarak büyük müfessir Şeyh Abdu'r-rahîm'den okumuş ardından fazilet sahibi Cüneydzâde Abdu'r-rahman'dan ders almıştır.

“Bir mikdâr Amâsiyye’de hâkim olan kıdvetü’l-müfessirîn Şeyh ‘Abdu’r-rahîm’den okıdum ve ba’dehû ‘umdetü’l-fuzelâ merhûm Cüneydzâde ‘Abdu’r-rahman’dan okıdum.” (Terceme-i Şakâ’ik-i Nu’mâniyye, 727, v. 164b)

Ardından Mehmed Paşa Medresesi’nde Mevlânâ Sinân, Hüseyin Ağa Medresesi’nde Mevlânâ Fahreddîn ve Amasya Müftüsü Köprücükzâde⁵ yanında danışmend/stajyer olarak eğitimine devam eden İbrahim b. Ahmed, sonrasında Bursa’da Manastır Medresesi’nde Niksârî Emîr Hasan Efendi, Muallimzâde Ahmed Çelebi ve Arabzâde olarak tanınan Monlâ Mehmed’den eğitimini tamamlamıştır ve Amasya ile Sonisa’da müderrislik görevlerine getirilmiştir. Amasya kadılığı görevinde bulunan İbrahim b. Ahmed *Terceme-i Şakâ’ik-i Nu’mâniyye* adlı eserini bu görev süresinde tamamlamıştır.

“Ve ba’dehû Mehmed Paşa Medresesi’nde müftî kulu Mevlânâ Sinân’a ve ba’dehû Hüseyin Ağa Medresesi’nde Mevlânâ Fahre’ddîn’e ve ba’dehû Amâsiyye müftîsi Köprücükzâde merhûma dânişmend olup ba’dehû Bursa’da Manastır Medresesi’nde Niksârî Emîr Hasan Efendi’ye ve ba’dehû Mu’allimzâde Ahmed Çelebi’ye ve ba’dehû Üsküdar’da merhûm -Monlâ Mehmed bin ‘Arabzâde dimekle ma’rûfdur.- bi’l-âhire merhûmdan mülâzım olmak müyesser olup -

⁵ Monlâ Sinâneddîn Yûsuf ile İbrahim bin Ahmed el-Amâsî arasında gerçekleşen eğitim sürecine işaret eden bir tanıtım Monlâ Sinâneddîn Yûsuf ile ilgili tanıtımın hemen akabinde eserde bizzat mütercimim ifadesiyle yer almaktadır. Bu bölüme kendi adını zikrederek bir geçiş sağlayan İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, burada hocası ile gerçekleşen bir sürece işaret etmiş ve sonrasında hocası hakkında sınırlı da olsa bazı bilgiler vermiştir:

“Monlâ Sinâne’ddîn Yûsuf: “Köprücükzâde” demek ile ma’rûfdur. ‘Ulemâ-yı ‘asrından Monlâ Kara Seyyidi ve Monlâ Mehmed Samsunî gibi fuzalâdan okudı. Ba’dehû Kefe’de tavattun idüp fetvâ virdi nâs bundan müntefî’ oldılar. Ba’dehû Kastamonî’da Atabeg Medresesi’ne ve ba’zı medârise dahı müderris olup sonra Semâniyye’ye dâhil oldı. Ba’dehû Bursa’da Murâdiyye Medresesi’ne sonra İstanbul’da Ayasofiya Medresesi’ne müderris oldı. Bundan sonra Amâsiyye’ye müftî ve Sultân Bâyezîd Medresesi’ne müderris olup ba’dehû yetmiş akçe ile mütekâ’id olup ba’dehû yine Amâsiyye’ye müftî olup anda iken tokuz yüz elli iki târîhinde rahmet-i Rahmân’a ve dâr-ı cinâna vâsıl oldı. Merhûm ‘âlim ü fâzıl müdakkik ü muhakkik ‘ulûm-ı ‘Arabîyye’de mâhir ve ‘ulûm-ı şer’iyyede misli nâdir [yk. 151a] idi. El-hakk bu ‘abd-ı za’îf-i nâsî efkaru’n-nâs İbrâhîm bin Ahmed el-Amâsî ki bu terceme ile mukayyeddür. ‘Unfüvân-ı şebâbda Amâsiyye’de merhûm Köprücükzâde’ye dânişmend olup Seyyid Şerîfün kısm-ı sâlis şerhinden ‘ilm-i beyânı merhûmdan okıdum. Bi’t-temâm merhûm tenâfur-ı hurûf bahsinde bu kelimâtı fakîre kırâ’at eyledi. “Lenâ bakaretun ve fî rekabetihâ kabretu ve kabretu rakabetu bakaratınâ hayru min kabreti rakabeti bakaretikum” ya’nî “Bizüm bir sığırımız vardır. Ve bu yanında alaca ipi vardır bizüm sığırımızın bu yanındaki alaca ip sizün sığırınızın bu yanındaki alaca ipden eyyüddür.” diyü ta’bîrden sonra işde bu Türkîde “hâ Sûfî Şa’bân hâ Şa’bân Sûfî” diyü edâ eyledi. Çün Sekkâki ve Seyyid Şerîf bi’ibâretihi merhûmun hâtırında idi. Satır satır kırâ’at iderdi. Rahmetu ‘İlâhi aleyh.”

Mısır kâdîsi oldukda bile kadirğa ile deryâdan gidüp yolda mevc-i bahrdan halâs müyesser olmayup ilâ-rahmeti'llâha garîk oldı. Ba'de'l-mülâzemet Amâsiyye ve Sonisa'da müderris olarak Amâsiyye kazâsı müyesser olup bu tercüme Amâsiyye kazâsında temâm olmak müyesser oldı.” (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727, v. 164b-165a)

B. Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye

1. Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye'nin Şekil Husûsiyetleri

1.1. Eserin Adı

Taşköprüzâde Ebü'l-Hayr İsâmeddin Ahmed Efendi'nin *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'sine sadık kalınarak yapılan bu tercümenin müstakil bir adı bulunmamaktadır. Kütüphanelerde *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye* adıyla kayıtlı bulunan bu eserin nüshaları üzerine yaptığımız incelemelerde herhangi bir isim kaydı yer almamaktadır. Bu nedenle eser doğrudan *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye* olarak adlandırılmaktadır.

1.2. Yazılış Yeri ve Tarihi

İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye* adlı eserindeki otobiyografisinin sonunda eserin kaleme alındığı yer hakkında şu bilgileri aktarmaktadır:

“Ba'de'l-mülâzemet Amâsiyye ve Sonisa'da müderris olarak Amâsiyye kazâsı müyesser olup bu terceme Amâsiyye kazâsında temâm olmak müyesser oldı.” (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727, v. 165a)

Eser, mütercimın kadılık mesleğinde bulunduğu Amasya'da kaleme alınmıştır. Kaynaklarda eserin kaleme alındığı tarihle ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Mütercim otobiyografisini kaleme aldığı bölümde eserin ne zaman yazıldığını belirtmemiştir. Bununla birlikte eserin kaleme alınma tarihi ile ilgili temel kaynak Londra Millî Kütüphane Or. 5966 numaralı müstensih kayıdır. Bu nüshanın sonunda yer alan kayıt şu şekildedir:

“Temme'l-kitâb bi'avni'llâhil-meliki'l-Vehhâb fî evâhir-i şehri Cemâziye'l-âhir sene semâniyye ve tis'in ve tis'a-mi'e (998).”

Bu nüshanın dışında diğer üç nüshada yer alan ketebe kayıtlarının eserin ne zaman yazıldığını değil istinsah tarihini belirtmesi söz konusudur. Eserin yazıldığı tarih hakkında bilgi veren bu kaydın dışında bu konuda bilgi veren birkaç muhtasar kaynak daha bulunmaktadır. Bu kaynaklardan Behçet Gönül'ün çalışmasında mütercimın hayatı hakkında verdiği bilgilerin İbrahim b. Ahmed el-Amâsî'nin otobiyografisiyle neredeyse bire bir aynı olması⁶

⁶ *Annesi Şakâ'ik'ta IX tabaka ulemâsından Şeyh Muhiddîn Amâsî'nin kızı ve babası Ahmed isminde bir zattır. Amasya'da doğan İbrâhim, bir müddet, dayısı Şeyh Abdürrahim'den*

yukarıda belirttiğimiz kaydın doğru olduğu sonucuna bizleri ulaştırmakta ve tarihin doğru tespitine imkân tanımaktadır. Gönül'ün bu makalesinde eserin yazıldığı tarih ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

“İbrahim b. Ahmed, Amasya kadılığında bulunduğu sırada, Şakâ'ik-i Türkçeye çevirdi ve tercümesini 998 cemâziyelâhir sonlarında (1590 Mayıs) tamamladı.” (Gönül, 1945: 152)

Behçet Gönül'ün makalesinde kullandığı kaynaklar arasında olan Babinger'e ait *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* adlı eser ise Gönül'ün ifade ettiği bilgilerin, dolayısıyla bu konu hakkındaki malumatın kaynağını bize göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Burada yer alan bilgi ise şu şekildedir:

“... Amasya Kadısı İbrâhim b. Ahmed tarafından (Bitişi. Cüm. II. 998 sonu/Mayıs 1590)” (Üçok, 1992: 96)

1.3. Yazılışında / Tercümede Kullanılan Yöntem ve Dikkat Edilen Hususlar

İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*'nin hatime bölümünde kitabın müellifi Taşköprizâde Ebü'l-Hayr İsâmeddin Ahmed Efendi'nin biyografisinin takdiminden hemen sonra kendi biyografisine “Ahvâl-i sâhib-i terceme” bölümünde yer vermiştir. Bu bölümün girişinde “*Bu 'abd-ı hakîr-i nâs İbrâhim bin Ahmed Amâsî ki bu kitâbun tercemesi ile mukayyeddür.*” kaydını düşen mütercim, akabinde tercüme hususiyetini arz eden muhtasar bir bilgi sunmuştur. Burada tercümede kullanılan yöntem hakkında birkaç söz ile eserin tercüme metodunu takdim eden mütercim, ardından eseri tercüme etme sebebine yönelik kısa bir malumat vermiş ve son olarak kendi biyografisini takdim etmiştir. Bu bölümde tercümede kullanılan yöntemle dair ifadeler şu şekilde yer almaktadır:

“Ahvâl-i sâhib-i terceme

Bu 'abd-ı hakîr-i nâs İbrâhim bin Ahmed Amâsî ki bu kitâbun tercemesi ile mukayyeddür. 'Alâ vüs'a't-tâka itmâm müyesser oldu. Ve bu tercemede inşâ vü tasnî' ile mukayyed olmadum ki dinilmedük ve işidilmedük dünyâda bir nesne yokdur belki her lafzun ma'nâsını terk ile edâ etmek ile mukayyed oldum. Bu ma'lûmdur ki 'Arabî'nün bir harfi Türkî'nün iki harfi ile edâ olunmaz. Ehline ma'lûmdur. Hele aslından ziyâde olmadı. Bu teklîfden garaz 'arz-ı ihtiyâcdur. Zîrâ bu

okıdu. Amasya müftüsü Köprük-zâde [öl. 901= 1544-45]'nin dânişmendliğinde bulunduktan sonra, Burusaya geldi. Niksârî-zâde Emîr Hasan Efendi'den Muallim-zâde Ahmed Çelebi'den okıdı; İstanbul'da Arab-zâde Mehmed [öl. 969=1561]'den mülâzim oldu. Amasya'da, Sonisa'da müderrislik etti. Hayatının sonlarına doğru, doğduğu şehrin kadısı oldu. Ölümü, 998[1560]'den sonradır: Gönül, 1945: 152.

mücrim-i nâsı kesîrû'l-evzâr ve'l-me'âsîdir." (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727, v. 164b)

1.4. Tabakaların Tertip ve Tanzimi

Tabakalar *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin ana bölümleri olup eserin dolayısıyla tercümenin esasını oluşturur. Bu eserde biyografileri verilen isimler, eser içerisinde saltanat yıllarına göre tayin olunan bir tasnif ile yer alır. Âlim ve meşayihler tanıtılacağı hükümdar dönemi içerisinde, o hükümdarın ismi ve tahta geçiş yılı esas alınarak sıralanır. Her bir tabaka "*et-tabakatü'l-ulâ fî 'ûlemâi devleti's-Sultân 'Osmân Gâzî cülûs-ı taht-ı sa'âdet-bahtları sene tis'a ve tis'in ve tis'a-mi'e'de vâki' olmuştur.*" örneğinde olduğu gibi meydana getirilir. Bu tabakaların hemen ardından bilgi verilecek şahsiyetin ismi ile madde başları oluşturulur. Tabakanın başlığı ile hakkında bilgi verilecek isimler arasında herhangi bir bilgi ya da dibace şeklinde bir geçiş görülmez.⁷ *Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'de bir şahsın biyografisi bitince görülen "min-hüm (onlardan)" ifadesiyle başka bir kişinin hâl tercümelerine geçilir. Böylelikle biyografiler tabakaya "ve onlardan (başka) bir monla..." gibi bir ifadeyle bağlanır, başlıklar yalnızca tabaka isimleri olur, alt başlıkları olmayan bir eser tertibatı çıkar. Ancak *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin aslında görülen bu uygulama *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'de farklılaşır. Biyografileri verilen zevatın yaşadığı hükümdar dönemi o hükümdarın ismi ve tahta geçiş yılı verilerek meydana getirilen tabakaların hemen akabinde bir alt başlık verilerek tanıtımları yapılacak isimlere bir geçiş sağlanır. "*Ve min 'ulemâi fî zemânihi*" alt başlığı ile o tabakada âlim sınıfı içerisindeki isimler sıralanır. Bu bilgilerin akabinde "*Ve min meşâyihî fî zemânihi*" alt başlığı ile meşayih sınıfının biyografileri takdim edilir. Bu durum tanıtımları müstakil bir başlığı olan belirli bir bölüm haline getirir. Padişah dönemlerine göre oluşturulan üst başlık, böylelikle alt başlıklarla (yan başlıklarla) tertip olunarak yazım tekniği açısından önem taşıyan bir kullanım ortaya konulmuş olur. Böylelikle anlatı malzemesinin hacminin genişliği, eserin iskeleti daha belirgin hale getirilerek düzenlenir. Yukarda zikrolunan şekilde bir bağlama ifadesiyle şahısların tabakaya bağlanması sağlanmakla birlikte

⁷ Unutulmamalıdır ki *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* geleneğin ilk örneğidir. Bu eserden sonra metni belirli bir yazım formatına dönüştürme çabaları, müelliflerin birbirlerinin yaptıkları çalışmaları dikkate alarak daha iyi bir tertip ve tasnif ile eserlerini vücuda getirmeleri söz konusudur. Bu anlamda *Şakâ'ik*'te metin tertibinde birbirinden farklı uygulamaların olması doğaldır. Bu bağlamda değerlendirilecek uygulamalardan biri de Monlâ Hüsrev'in tanıtımında yer almaktadır. Bu bölümde tabaka başlığının akabinde bu başlık ile ilgili tarihi bilgilerin Monlâ Hüsrev'in Sultan Mehmed ile münasebeti çerçevesinde verilmesi eser boyunca diğer tabakalarda görülmeyen bir uygulama olarak göze çarpmaktadır. *Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* geleneğinde ilk kez Âşık Çelebi'nin "*Tetimetü 'ş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*"sinde görülen genel tarihi bilgilerin tabakaların akabinde verilmesi uygulamasının ilk prototipi sayılacak bu uygulamanın daha sonra ayrı başlıklar halinde klâsikleşen metin tertip yöntemine dâhil olması söz konusudur.

bölüm düzenlemelerinde ince ayrıntıya girilerek “Monlâ” ya da “Şeyh” ile başlayan müstakil başlık verme uygulamaları da görülür. Böylelikle eserin başlık, alt başlık ve yan başlıklarla bir düzen içerisinde kompozisyonu sağlanır. *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'de yukarıda izah olunan bu metin tertibi eser boyunca devam eder, tabakalara önce padişah ismi akabinde cülûs tarihleri verilerek tabakalar oluşturulur, ardından ulema ve meşayih sınıfını belirten bir ibare yer alır, ulema ve meşayih bu alt başlıklar altında sıralanarak tabakalara bağlanır.

1.5. Biyografi Yazım Metodu

Taşköprüzâde *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'de ilk olarak şahısların isimlerini ardından nisbelerini vererek biyografileri tanzim eder. Dolayısıyla müellifin ortaya koyduğu bu uygulama, mütercim tarafından da devam ettirilir.

Bu nisbelerde genel olarak bir akrabalık bağı, bilinen bir unvan ya da lakap, müellifin doğum-yaşam yeri yer alır. “Fılan kişinin oğludur, filan şahsın damadıdır” şeklinde ifadeler ile hangi unvan ya da lakaplarla tanındığı ifade edilerek tanıtımı yapılan isim, belirgin bir kimlik çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılır. Nisbeden sonra biyografisi verilen kişinin doğum ya da yaşam yeri, ardından biliniyorsa doğum tarihi verilmeye çalışılır. Eserin biyografi tertibinde müellifin üzerinde önemle durduğu konulardan biri olan öğrenim ve yetişme durumu, bu bölümlerin akabinde yer alır. Burada özellikle tanıtımı yapılan şahısların eğitimine yön veren hocaların ismi zikredilir. Eğer bu isimler bilinmiyorsa “*ulemâ-yı 'asrından okıyup*” cümle kalıbıyla aldığı eğitime işaret olunur. Kimi zaman ise devrinin bilginlerinden aldığı derslere işaret olunarak tanıtımı yapılan isimlerin tahsil durumları belirtilmeye çalışılır. Eserin ulema ve meşayih tabakatı olması münasebetiyle özellikle medrese hocalığı ve kadılık başta olmak üzere çok çeşitli makam ve mevkiler çoğu zaman görev yerleri de belirtilerek sıralanır. İsimler kimi zaman ise sadece önemli görevleri belirtilerek takdim edilir.

Tercüme-i hâli verilen şahısların sahip oldukları birtakım şahsî özellikler de biyografi kompozisyonu içerisinde yer alır. Bu konuda tanıtımı yapılan şahısların ahlakı, zekâsı, fazileti vb. özellikleri verilmeye gayret edilir. Bu bölüme kimi zaman şahsın fiziksel özellikleri de eklenir. Fiziksel ve ruhsal portrenin çizildiği bu kısım, biyografi kompozisyonu içerisinde net olarak sıralanmaz. Bu yöndeki aktarımlar bazı biyografilerde tanıtımın başında yer alırken kimi örneklerde ise tanıtımın ortalarında ya da sonlarında yer alır. Kimi tanıtımlarda fiziksel ve ruhî portre, birbirinden sonra yer alırken kimi örneklerde ise farklı bir biyografi kompozisyonu içerisinde görülür.

Osmanlı sahası içinde tanıtımı yapılan isimlere ait özellikle şerh, haşiye, talikat şeklinde görülen eser yazım süreçlerine yer veren müellif, bu eserler hakkında kimi zaman -bir malumatı varsa- kısa bazı değerlendirmeler yapar. Ancak bu malumatlar muhtasar kalır ve bu eserlere dair örnek metinler yer almaz. Birkaç şahsın şiirinden alıntılanan parçalar haricinde bu yöndeki uygulamalara rastlanılmaz.

Biyografilerin sonunda ise müellif, tanıtımını yaptığı şahısların eğer biliyorsa ölüm tarihlerini, defnolundukları yerleri verir. Daha çok *Şakâ'ik* zeyillerinde görülen, bir olay ya da ölüm tarihini bildiren ebcet hesabına dayalı mısra ya da beyit *Şakâ'ik*'te pek görülmez. Bu yöndeki uygulamalar sadece birkaç örnekle sınırlı kalır. Bu çerçeveden sonra kısa bir dua cümlesi ile biyografik tanıtım tamamlanır.

Çerçevesi çizilmeye çalışılan bu kompozisyon dışında tanıtımı yapılan kişi hakkında genellikle râvîsi verilerek ya da duyulan geçmiş zaman kipiyle dile getirilen hayattan kesitler- genellikle padişah ve çevresi ile çeşitli münasebetler dolayısıyla gerçekleşen birtakım olaylar- hikâyeler, kerametler de müellif tarafından verilmeye çalışılan bir uygulama olarak görülür. Burada özellikle bu anlatımlarda kendisinden en fazla istifade edilen kişi müellifin babası Mustafa bin Halil'dir.

Yukarıda çerçevesini çizmeye çalıştığımız kompozisyon eserin genelinde görülen bir uygulama hâlidir. Tanıtımı yapılan şahıslar hakkında verilen malumatlara göre bu sıralamanın bire bir uygulama bulması söz konusu değildir. Zira kimi tanıtımların birkaç satırı geçmeyen bilgiler ihtiva ettiği görülmektedir ki bu tanıtımların bu kompozisyonu taşıması söz konusu değildir. Ayrıca bazı tanıtımlarda görülen sıralama, yukarıda çizmeye çalıştığımız şablonun dışındadır. Dolayısıyla bu uygulamalar söz konusu eserde tasnif ve tertip bakımından müşterek kuralların yer almadığını ve metin kurulumunda bir yazım birliğine varılmadığını göstermektedir ki *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* geleneği olarak aktaracağımız, tertip kurallarının daha standart ve belirgin hâle geldiği ve edebî bir geleneğe işaret eden bir yazım birliğini sağladığı eserler zeyllerdir.

2. Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye'nin Muhteva Hususiyetleri

2.1. Mukaddimesi

Mukaddime-i Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye

İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, tercümesine *Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*'de de görüldüğü üzere klâsik mensur eserlere nazaran kısa diyebileceğimiz bir mukaddime ile giriş yapar. Allah'a şükrünü sunan mütercim daha sonra Hz. Muhammed'e, âline ve ashabına salat eder. Bu kısım tercüme olunan eser ile müşterek ibare ve ifadelerin aynen aktarımı ile vücut bulmaz. Mütercim kendi tasarrufunu yansıtan bir takdim ile bu bölümü oluşturur.

"Bismillahirrahmanirrahim

Hamd-ı nâ-mahdûd ve şükr-i nâ-ma'dûd ol mâlik-i mülk-i 'atâ-yı vüçûd ve râziku men fî-dâ'ireti'l-vucûdun zât-ı bî-çûnı üzerine olsun ki iki harfle 'âlemi mevcûd ve 'âlem içre âdemi cemî' melâ'ikeye mescûd eyledi. Ve sılat-ı salavât-ı nâmiyyat tuhaff-ı tahıyyât-ı sâmiyyât ol mukîm-i makâm-ı Mahmûd ve mün'amûş-şefâ'atül-

'uzmâ fi'l-yevmi'l-mev'ûd ser-hayl-i âshâb-ı Suffâ ya'nî Muhammed Mustafâ (s.a.v) mâ-dâmedü'l-arzu dâreti'l-semânun üzerine olsun ki iftihâr-ı efâzıl-ı beşer ve şefi'ü'l-'usât-ı fî'l-mahşerdür. Ve sad hezâr tahıyyât [u] sâmiyyât ve teslîmât-ı seniyyât âl u âshâb ve etbâ' u ahhâbları üzerlerine olsun ki nucûm-ı Hudâ vü rucûm-ı 'Îdâ ve men iktifâ eserehum fakad ihtedâdür." (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727, v. 1b)

Bu ifadelerden sonra eserin müellifi hakkında birkaç cümleyi geçmeyen bir tanıtım yapan mütercim; sonrasında *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'ye dair bazı bilgiler aktarır, eserde tanıtımı yapılacak sınıfları takdim eder, eserin tertibi hakkında kısa bir bilgi vererek eserin adını belirtir:

"...Îlâ rahmeti Rabbi'l-âlemîn şemsü'l-milleti ve'd-dîn Mevlânâ ve bi't-tevfîr fî't-tevkîr olana el-Mevlâ Ahmed bin Mustafâ İbn Halîl 'aleyhi'r-rahmeti'l-Rabbi'l-celîl ki Taşköprizâde demekle ma'rûf ve beyne'l-'ulemâ fazl ile mevsûfdur. Bu bâbda bu kitâb-ı müstetâb-ı nâyâb ve bir mecmû'a-i fasl-ı hitab te'lîf u tasnîf ve tertîb ü tavsîf idüp ve 'ulemâ-i Rûm'ı kemâ huve hakkuhum tavsîf ve ba'dehum meşâyih-i kirâm-ı zevî'l-ihtirâmı ta'zîm u tanzîf eyleyüp sülâle-i Âl-i Osmân eyyedallâhu saltanetehüm îlâ-intihâ-i'z-zemân hazâratının her birinin zemân-ı saltanatında olan vüzerâ-yı 'izâm ve 'ulemâ-yı zevî'l-ihtirâm ve meşâyih-i kirâmdan mevcûd olanları beyân ve vâki' olan fütûhâtı ve te'lîfât u tasnîfâtı ve zâhir olan kerâmâtı 'ayân idüp zikr-i cemîle mazhar ve ecr-i cezîle mü'esser oldı. "Rahmetu'llâhu 'aleyhi ve alâ 'itratihi/ Ve 'alâ men ahaze'l-fazle 'an sohbeti" Vech-i hüsn üzere tahrîr ve üslûb-ı müstahsen üzere takrîr idüp müşârün-ileyh-i bi'l-benân olan hadâ'ik-i musannefât-ı zevî's-şân mâbeyninde Şakâ'ik-i Nu'mân diyü ad virüp fevâ'idî 'azîz ve mevâ'idî lezîzdür." (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727, v. 2a)

Mütercim klâsik eserlerde genel olarak müstakil bir bölüm halinde ifade edilen sebep-i telif bölümüne ayrı bir başlık açmadan geçer ve eseri tercüme etmesinin sebebini beyan eder ve ardından kendi ismini belirtir. Sonrasında bir beyit ile "*hatâ vü habtdan*" emin olmayı Allah'tan niyaz ederek eserin tercümesine başlar.

2.2. Sebeb-i Telifi ⁸

Tahsil muhitlerinde kaleme alınır alınmaz büyük bir ilgi ve alakaya mazhar olan *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin Arapça bilmeyen sınıflar arasında da uyandırdığı ilgi ve merak, neşri ile birlikte Türkçeye tercüme ihtiyacını doğurmuştur. Türkçe tercüme yazma eylemini tetikleyen sâikler ile eseri Türkçeye aktaran İbrahim b. Ahmed el-Amâsî *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'yi

⁸ İbrahim b. Ahmed el-Amâsî mukaddime ve hatime bölümlerinde herhangi bir başlık kullanmadan eseri tercüme etme sebebini izah etmektedir. Bu kısmı "sebeb-i telif" biçiminde isimlendirmemizin sebebi budur.

Türkçeye aktarma niyet ve hedeflerini eserin mukaddimesinde, ayrıca hatime bölümünde izah etmiştir. Yazılan eserin tesir alanını genişleterek halka ulaştırmak amacını dile getiren mütercim, tercümenin mukaddimesinde eserin müellifi ve eser hakkında birtakım bilgiler verdikten sonra kaleme alınma sebebini şu sözlerle ifade etmiştir:

“... Şakâ'ik-i Nu'mân diyü ad virüp fevâ'idi 'azîz ve mevâ'idi lezîzdür lâkin lisân-ı 'Arab'da olmak ile her şahs temyîz idemeyüp diyâr-ı Rûm'da nefi ancak 'ulemâyâ mahsûs olup cehle gayr-ı mahzûz olmuşlardur. Eyle olsa bu 'abd-ı hakîr-i nâsı efkaru'n-nâs sâhib-i kalb-i kâsî ya'nî İbrâhîm bin Ahmed el-Amâsî. E'âzehu âlehu'n-nâs 'ulemâ ve cühelâyâ nefi 'âmm u şâmil olmaga mutazammın ve mütekâfil olup lisân-ı Türkî ile tercümeye himmet ve nefinün 'umûm u şumûlüne 'azîmet eyledi.” (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mânîyye, 727, v. 2a)

Eserin tesir alanını genişleterek belirli bir kesimden daha büyük bir kitleye ulaştırılması yukarıda izah olunan nedendir. Eserde bu amacı ifade etmek için kullanılan “ulemâ ve cühelâyâ nefi 'âmm ve şâmil olmag; nefinin 'umûm ve şumûlüne 'azîmet eylemek” sözü muhatapın Türkçe konuşan tabaka olması münasebetiyledir. Burada eserin tercüme edilmesinin amacı mütercimin ifadesi ile “genel fayda”dır.

Eserin içerdiği bilgilerin geniş kitlelere ulaşmasını hedefleyen bu yaklaşımda çalışmanın Türkçe olması, hem aktarımın yaygın hem de faydasının genel olmasını sağlayacaktır. Eserin tercüme edilerek kolaylaştırılması ya da anlaşılır kılınması, eserin içeriği ile değil çalışmanın muhatabı ile ilgili olarak düşünülmelidir. Farklı bir tabirle muhatap kitlenin ana dilinin Türkçe olması sebebiyle eserin de Türkçe tercüme edilmesi bir kolaylık ve anlaşılabilirlik zemini doğuracaktır.

Türkçe eser vermekle mensubu bulunulan millete ilim yönünden hizmet, hayır dua ile anılma ve unutulmama düşüncesi de eserin sebeb-i telifinin bir diğer izahatını oluşturmaktadır. Mütercim tarafından ifadesini bulan bu maksat, eserin hatimesinde “ahvâl-i sâhib-i terceme” bölümünde şu sözlerle takdim olunmaktadır:

“... Ve bende yokdur 'ilm-i nâfi' ki onı şefî' eyleyem. Ve bende yokdur veled-i sâlih ki ben öldükden sonra bana du'â ider diyü anunla gönlüm egleyüm. Tehî-destüm ve bî-hestüm. Âhirül-emr bu tercemenün herkese 'umûm u şumûlinden hayr du'âya sebeb olmak ile bu tercemeye ikdâm ve bu ümniyye ile itmâm olındı. Allâhu Te'âlâ Hazretleri'nün rahmeti ve Resûlüllâh salla'llâhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin şefâ'ati ol müslim karındaşa karîn olsun ki bu ben za'îf u bî-kesi hayr du'âdan ferâmûş eylemeyüp bari Allâh Te'âlâ rahmet eyleye diye. Ola ki bir sâ'at-i mübârekede Allâhu Te'âlâ yanında kavli maktûl bir kavl lisânından sudûr bulup rahmet-i Hakk'a mazhar

olmak müyesser ola âmîn." (Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye, 727, v. 164b)

2.3. Hatimesi

Taşköprüzâde *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin hatime bölümünde kendi biyografisine yer vererek eserin yazılış şekli ve tarihini belirtir. Allah'a şükreden müellif Hz. Muhammed'e salat ve selam eder. Ardından âlim ve şeyhlere duada bulunur. Sonrasında eserin tamamlanmasında katkısı olanlara dua edip eseri Peygamberin hadislerinden derlenen bazı özlü dualarla tamamlar.

Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye'nin hatimesinde görülen bu tertip İbrahim b. Ahmed el-Amâsî'de ise müellifin kendi kaleminden çıkan otobiyografinin daha sade bir takdimiyle ifade bulur. Hatime bölümüne doğrudan bu aktarım ile girilir. Ardından mütercim tercümesini yaptığı eserde müellifin kendi biyografisini vermesini örnek alarak Taşköprüzâde'nin takdiminden sonra kendi biyografisini verir. Otobiyografiden önce sebep-i telif olarak adlandıracak şekilde eseri neden tercüme ettiğine dair bilgi veren mütercim sonrasında kendi hayat hikâyesini muhtasar bir şekilde ortaya koyar. Taşköprüzâde'nin *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'sinde görülen Allah'a şükür, Hz. Muhammed'e selam ve dönemin padişahına dua, Amâsî'nin yaptığı tercümenin hatimesinde görülmez. "Sâhib-i ahvâl-i kitâb" bölümünden sonra eser tamamlanır.

2.4. Eserin Dil, Üslup ve İfade Özellikleri

Şakâ'ik tercümelerinden biri olan *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*'nin dil ve üslup özelliklerine geçmeden, öncelikle muhatap kavramı çerçevesinde bir değerlendirme yapmak bu konuyu daha net çizgilerle tayin etmemizi sağlayacaktır. Osmanlı sahasında çok çeşitli bilim sahalarında yazılan ya da tercüme edilen eserlerin özellikle "ön sözleri" (dibâce yahut mukaddime) ya da son sözleri (hatime), eserin telif ya da tercüme edilme gerekçelerini içermekle kalmamakta; aynı zamanda müellifin veya mütercimin Türkçe ile olan münasebetlerine, dil tasarruflarına ışık tutmaktadır.

Eserde sebep-i telife uzanan çizgide eserin tesir alanını genişleterek belirli bir kesimden daha büyük bir kitleye ulaştırılması izah olunan nedendir. Bu amacı ifade etmek için kullanılan "*ulemâ ve cühelâyâ nefi 'âmm ve şâmil olmag; nefinün 'umûm ve şumûline 'azîmet eylemek*" sözü muhatapın Türkçe konuşan tabaka olması münasebetiyledir. Burada eserin tercüme edilmesinin amacı "genel fayda"dır.

Eserin içerdiği bilgilerin geniş kitlelere ulaşmasını hedefleyen bu yaklaşımda çalışmanın Türkçe olması hem aktarımın yaygın hem de faydanın genel olmasını sağlayacaktır. Eserin tercüme edilerek kolaylaştırılması ya da anlaşılır kılınması çalışmanın içeriği ile değil, eserin muhatabı ile ilgili olarak görülmektedir. Farklı bir tabirle muhatap kitlenin ana dilinin Türkçe olması sebebiyle eserin de Türkçe tercüme edilmesi bir kolaylık ve anlaşılabilirlik zemini doğuracaktır. Bu açıdan mütercimin dil bilincini gösteren bu yaklaşım, aslında

Türkçe konuşan halkın gözetilerek kaleme alınması ve faydanın yaygınlaştırılması amacına istinaden tatbik olunan bir dil tasarrufuna işaret etmektedir. Bu durum tabii olarak halkın okuması, anlaması ve faydalanması için yazılan bir eserin, dil ve ifade hususiyetlerinin ağır ve ağıdalı dillere nispeten daha anlaşılır bir yapıda takdimini doğurmaktadır.

Tercümede dil konusundaki tasarruflar çok sade olmamakla birlikte nispeten lügatlere müracaat etmeden anlayabileceğimiz bir yapıdadır. Cümleler yer yer kısa, kullanılan dil ağır metinlere nispeten sadedir. Şahıs hakkında bilgilerin takdir ve övgülerle mübalağalı bir anlatıma dönüşmesi söz konusu değildir. Eserin diğer bölümlerine göre nispeten ağır diyeceğimiz mukaddime bölümü hariç kullanılan dil sadedir.

Eserde bazı bölümlerde kullanılan ifadeler birbirine benzer niteliktedir. Bununla birlikte eserin biyografik bir mahiyet arz etmesi, isim, mekân ve esere yönelik tanıtımlar anlatıma nispeten bir ağırlık kazandırmaktadır.

Tercüme stratejisinin eserin aslına sadık kalınarak oluşturulmasına rağmen bir dilden farklı bir dile aktarımındaki sıkıntı da kimi bölümlerde kendini hissettirmektedir. Eserde çok sayıda ifadeyi bağlama gayreti, kimi zaman ifadenin tam anlaşılmasına sebep olmaktadır.

Eserin ifade özelliklerine baktığımızda birçok kaynaktan yararlanılarak elde edilen bilgilerin herhangi bir kaynak belirtilmeden müellifin kendi şahsî bilgi ve görüşü gibi yansıtma alışkanlıkları eski müelliflerimizde sıklıkla görülen ifade özelliklerinden biridir. Bu tutum *eş-Şakâ'îku'n-Nu'mânîyye* müellifinde ve dolayısıyla eserin tercümesi olan çalışmamızda da görülen bir ifade özelliğidir. Bu anlamda eserin ilk biyografisinin takdimine bakalım:

“Monlâ Edebâlî: Karamanî'dür. Kendü vilâyetlerinde ba'zı ulûmı tahsîl idüp sonra Şâm'a varup ulemâsından tefsîr ü hadîs ü usûl okyup badehû diyârına gelüp 'Osmân Gâzîyanında kurb-ı tâm tahsîl eyleyüp umûr-ı fetvâda ve umûr-ı saltanatda müşteşâr u mütemin idi.”

Burada müellifin kendinden yüzyıllar önce yaşamış bir isme yönelik tanıtımı söz konusudur. Bu ifadede dikkat çeken husus müellifin bu bilgiyi kendi şahsî bilgisi gibi takdim etmesidir.

Eserde görülen ifade özelliklerinden biri de herhangi bir kaynak belirtmeden takdim edilen bilgilerin anlatılan geçmiş zaman kipiyle çekimlenerek verilmesidir. Bu yönde Şeyh Abdullatîf el-Makdisî'den: *“Ba'zı kitâbında kendü hattı ile 'Abdu'llatîf bin 'Abdu'r-rahman bin Ahmed bin 'Alî [yk. 19b] bin Gânîm el-Kudsî el-Ensârî diyü yazmış.”* ya da Şeyh Zeyneddîn-i Hâfî'den bahsederken: *“Ulûm-ı zâhir ü bâtınîyi cem' idüp tasavvufî Şeyh Nûre'ddîn 'Abdu'r-rahmân-ı Mısırî'den ahz itmişdür.”* kulaktan dolma edindiği bilgileri duyulan geçmiş zamanla vererek, bir kaynağa dayandırmadığı görülmektedir.

Müellifin eserin mukaddimesinde beyan ettiği aşağıdaki ifadeler her ne kadar somut olarak adlandırılmasa da bu yönde birtakım kaynakların varlığına işaret eder.

“Sağı soldan doğruyu eğriden ayırmaya başladığım günden beri ulema menkıbeleri ve onların haberlerini öğrenmeye çok meraklıydım. Yaşadıkları ilginç olayları ve sözlerini ezberlemeye bayılırdım. Bu sayede onlarla ilgili kitaplar ve defterler dolusu bilgi zihnimde birikmişti. Sonraki dönemde yaşayan âlimler geçmiş büyük âlimler hakkında nakil yoluyla veya bizzat görerek öğrendikleri bilgileri kitaplaştırmışlar...” (Tan, 2007: 19)

Bu ifade ile dikkat çekmek istediğimiz iki nokta vardır. Bunlardan ilki *“Sağı soldan doğruyu eğriden ayırmaya başladığım günden beri ulema menkıbeleri ve onların haberlerini öğrenmeye çok meraklıydım. Yaşadıkları ilginç olayları ve sözlerini ezberlemeye bayılırdım.”* ifadesidir. Burada müellifin kendi beyanı ile isimleri ifade olunmasa bile birtakım kaynakların varlığı doğrudan dile getirilmektedir. Bu kaynakların eserin muhteviyatına şekil veren bilgiler taşıdığı muhakkaktır. Ancak kaynakları belli eden bir yaklaşım söz konusu değildir. Dikkat çeken diğer nokta ise: *“Sonraki dönemde yaşayan âlimler geçmiş büyük âlimler hakkında nakil yoluyla veya bizzat görerek öğrendikleri bilgileri kitaplaştırmışlar...”* ifadesidir. Bu ifade hususi kaynaklarla örülü eserin yazılı kaynaklar dışında eserin râvîleri olarak adlandıracağımız tanıklarına ve bire bir müşahade edilen birtakım olaylar çerçevesinde edinilen bilgilere işaret etmektedir.

Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mânîyye' de Biyografisi Verilen İsimler

Birinci Tabaka, Osmân Gâzî Dönemi

Ulema: Monlâ Edebâlî, Monlâ Tursun Fakîh, Monlâ Hattâb İbn Ebü'l-Kâsım

Meşayih: Şeyh Muhlis Baba, Şeyh Âşık Paşa İbn Şeyh Muhlis Baba, Şeyh Ulvân [Elvan] Çelebi, Şeyh Hasan {Ahî Hasan}

İkinci Tabaka, Orhân Gâzî Dönemi

Ulema: Monlâ Dâvûd-ı Kayserî, Monlâ Tâceddîn el-Kürdî, Monlâ Alâeddîn el-Esved {Kara Hâce}, Monlâ Halîl el-Cenderî Cenderlü Kara Halîl {Cenderlü Kara Halîl}, Monlâ Muhsin-i Kayserî

Meşayih: Geyiklü Baba, Şeyh Karaca Ahmed, Şeyh Ahî Evrân, Şeyh Abdâl Mûsâ, Şeyh Abdâl Murâd, Şeyh Dûglu Baba

Üçüncü Tabaka, Sultan 1. Murâd Dönemi

Ulema: Monlâ Mahmûd {Koca Efendi}, Monlâ Kâdîzâde-i Rûmî, Monlâ Cemâleddîn Mehmed bin Mehmed el-Akserâyî, Monlâ Burhâneddîn Ahmed el-Kâdî

Meşayih: Şeyh Hâcî Bektâş-ı Velî, Şeyh Muhammed Kûşterî, Şeyh Postin-pûş

Dördüncü Tabaka, Yıldırım Bâyezîd Dönemi

Ulema: Monlâ Şemseddîn Muhammed bin Hamza bin Muhammed el-Fenârî, Monlâ Muhammed Hâfızüddîn Muhammed bin Muhammed el-Kürdî {İbn Bezzâzî}, Monlâ Muhammed Mecdüddîn Ebû Tâhir Muhammed bin Ya'kûb bin Muhammed eş-Şîrâzî el-Fîrûzâbâdî, Monlâ Şeyh Şahâbeddîn, Monlâ Hasan Paşa İbn el-Mevlâ Alâeddîn el-Esved, Monlâ Safer Şâh, Monlâ Mehmed Şâh İbn el-Mevlâ Şemseddîn el-Fenârî, Monlâ Yûsuf Bâlî İbn Şemseddîn el-Fenârî, Monlâ Kutbuddîn el-İznîkî, Monlâ Bahâeddîn Ömer bin Monlâ Kutbuddîn el-Hanefî, Monlâ İbrâhîm el-Hanefî, Monlâ Necmeddîn el-Hanefî, Monlâ Yâr Alî eş-Şîrâzî, Monlâ Şeyh Muhammed Cezerî {Ebû'l-Hayr}, Monlâ Abdolvâcid İbn Muhammed, Mevlânâ Abdullatîf bin Melek, Mevlânâ Muhammed bin Abdullatîf İbn Melek, Mevlânâ Abdurrahman İbn Alî İbn Ahmed el-Bistâmî, Mevlânâ Alâeddîn er-Rûmî, Monlâ Fahreddîn er-Rûmî, Monlâ Şeyh Ramazân, Mevlânâ Ahmedî, Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd bin İsrâîl bin Abdülazîz {Kâdî Simâvnoglu}, Mevlânâ Hâcî Paşa

Meşayih: Şeyh Hâmid bin Mûsâ el-Kayserî, Şeyh Şemseddîn Muhammed bin Alî el-Hüseynî, Şeyh Hâcî Bayram Sultân el-Ankaravî, Şeyh Abdurrahman el-Erzincânî, Şeyh Tabduk Emre, Şeyh Yûnus Emre

Beşinci Tabaka, Çelebi Mehmed Dönemi

Ulema: Mevlânâ Haydar bin Muhammed bin el-Hâfî el-Herevî, Mevlânâ Fahreddîn-i Acemî, Mevlânâ Ya'kûb el-Asfar el-Karamanî {Saru Ya'kûb}, Mevlânâ Kara Ya'kûb İbn İdrîs Abdullâh el-Nigdevî el-Hanefî, Monlâ Bâyezîd es-Sûfî, Monlâ Fazlullâh, Monlâ Muhyiddîn el-Kâfiyeci {Kâfiyeci}

Meşayih: Şeyh Abdullatîf el-Makdisî, Şeyh Abdurrahîm İbn el-Emîr Azîz el-Merzifonî, Şeyh Abdülmütî {Şeyh-i Harem}, Şeyh Zeyneddîn-i Hâfî, Şeyh Pîr İlyâs el-Amâsî, Şeyh Zekerîyyâ el-Halvetî, Şeyh Abdurrahman Çelebi İbn el-Mevlâ Hüsâmeddîn {Gümüslüoglu}, Şeyh Şücâuddîn el-Karamanî, Şeyh Muzafferüddîn el-Lârendevî, Şeyh Bedreddîn ed-Dakîk, Şeyh Bedreddîn el-Ahmer, Şeyh Baba Nehhâsî el-Ankaravî, Şeyh Selâhaddîn el-Bolevî, Şeyh Muslihiddîn Halîfe el-Bursevî, Şeyh Ömer Dede el-Bursevî, Şeyh Lutfullâh

Altıncı Tabaka, Sultan II. Murâd Dönemi

Ulema: Mevlânâ Yegân Mehmed bin Ramazân {Monlâ Yegân}, Mevlânâ Mehmed Şâh, Mevlânâ Yûsuf Bâlî, Mevlânâ Muhammed İbn Beşîr, Monlâ Şerafeddîn el-Kırımî {İbn Kemâl}, Monlâ Seyyid Ahmed Abdullâh el-Kırımî, Monlâ Alâeddîn-i Semerkandî, Mevlânâ İsmâ'îl el-Gürânî, Mevlânâ Mecdüddîn, Mevlânâ Hızır Beg İbn Celâeddîn, Mevlânâ Şükrullâh, Mevlânâ Tâceddîn İbrâhîm {İbn el-Hatîb}, Mevlânâ Hızır Şâh, Monlâ Ayasluklu Çelebi {Mehmed bin Kâdî Ayasluk}, Monlâ Alî et-Tûsî, Monlâ Hamza el-Karamanî, Monlâ İbn Temcîd, Monlâ Seyyidî Alî el-Acemî, Monlâ Seyyidî Alî el-Komenâtî, Monlâ Hüsâmeddîn et-Tokatî {Müderresoglu}, Monlâ İlyâs İbrâhîm es-Sinâbî,

Mevlânâ İlyâs İbn Hamza er-Rûmî, Monlâ Muhammed İbn Kâdî Manyas{İbn Manyas}, Monlâ Alî el-Koçhisârî, Monlâ Kâdî Balat, Monlâ Bahşâyîş, Monlâ Mehmed İznîkî, Monlâ Fethullâh eş-Şîrvânî, Mevlânâ İlyâs {Müfred Şücâ', Üsküb Şeyhi}, Monlâ İlyâs el-Hanefî, Monlâ Süleymân Çelebi İbn Halîl Paşa

Meşayih: Şeyh Akbıyık, Şeyh Mehmed {İbn el-Kâtib}, Şeyh Ahmed bin el-Kâtib Ahî eş-Şeyh Mehmed {Ahmed Bîcân}, Şeyh Şeyhî eş-Şâ'ir, Şeyh Muslihiddîn {Debbâğlar İmâmı}, Şeyh Pîrî Halîfe el-Hamîdî, Şeyh Tâceddîn İbrâhîm bin Yahşî, Şeyh Hasan Hâce, Şeyh Şemseddîn

Yedinci Tabaka, Fâtih Sultân Mehmed Dönemi

Ulema: Monlâ Hüsrev {Mehmed bin Ferâmerz}, Monlâ Hayreddîn Halîl bin Kâsım İbn Hâcî Safâ, Monlâ Muhammed Zeyrek {Zeyrek}, Monlâ Hâcezâde Muslihiddîn Mustafâ bin Yûsuf bin Sâlih el-Bursevî {Hâcezâde}, Monlâ Hayâlî Çelebi {Mevlâ Şems Ahmed bin Mûsâ}, Monlâ Muslihiddîn Mustafâ el-Kastalânî {Monlâ Kestelli}, Monlâ Mehmed Muhyiddîn {İbn el-Hatîb, Monlâ Mehmed Hatîbzâde}, Monlâ Alî el-Arabî, Monlâ Abdulkarîm, Monlâ Hasan es-Samsunî {Hasan bin Abdussamed}, Monlâ Mehmed bin Mustafâ bin el-Hâcî Hasan, Monlâ Alî Kuşçî {Alâeddîn Alî bin Muhammed el-Kuşçî}, Monlâ Musannifek Şeyh Alî bin Muhammed bin Mes'ûd bin Mahmûd bin Muhammed bin Muhammed bin Muhammed bin Ömer eş-Şâhrûdî el-Bistâmî el-Herevî er-Râzî el-Ömerî {Musannifek}, Monlâ Sirâceddîn Muhammed bin Ömer el-Halebî, Monlâ Muhyiddîn Dervîş Mehmed bin Hızır Şâh, Monlâ Ayâs, Monlâ Hâce Hayreddîn, Monlâ Hamîdüddîn İbn Efdaleddîn el-Hüseynî, Monlâ Sinân Paşa {Sinâneddîn Yûsuf bin Mevlâ Hızır Beg İbn Celâleddîn}, Monlâ Ya'kûb Paşa {Ya'kûb Paşa İbn Hızır Beg bin Celâleddîn}, Monlâ Ahmed Paşa İbn Hızır Beg bin Celâleddîn, Monlâ Salâhaddîn, Monlâ Abdulkâdir, Monlâ Alâeddîn Alî bin Yûsuf bin el-Mevlâ Şemseddîn el-Fenârî, Monlâ Hasan Çelebi bin Şâh el-Fenârî, Monlâ Muslihiddîn Mustafâ bin Monlâ Hüsâm, Monlâ Muhyiddîn {Ahaveyn}, Monlâ Kâsım {Kâdîzâde}, Monlâ Muhyiddîn {Magnisazâde}, Monlâ Hüsâmeddîn Hüseyin bin Hâmid et-Tebrîzî {Ümmü Veleddîn}, Monlâ Muarrifzâde, Monlâ Muhyiddîn {Yaraluca Muhyiddîn}, Monlâ Bahâeddîn İbn Şeyh Lutfullâh, Monlâ Sirâceddîn, Monlâ Mehmed Muhyiddîn {İbn Küpelü}, Monlâ Mehmed Muhyiddîn bin Beglik {Monlâ Vildân}, Monlâ Ahmed Paşa bin Veliyyüddîn el-Hüseynî, Monlâ İbrâhîm Paşa İbn Halîl İbn İbrâhîm İbn Halîl, Monlâ Muslihiddîn Mustafâ bin Evhadüddîn el-Yârhisârî, Monlâ Yûsuf bin Hüseyin el-Kirmâstî {Monlâ Kirmâstî}, Monlâ Eşrefzâde, Monlâ Abdullâh el-Amâsî, Monlâ Hâcî Baba et-Tosyavî, Monlâ Veliyyüddîn el-Karamanî, Monlâ Alâeddîn, Monlâ Kara Sinân, Monlâ Muslihiddîn Mustafâ bin Zekerîyyâ bin Aytogmîş el-Karamanî, Monlâ Muslihiddîn, Monlâ Karaca Ahmed Şemseddîn {Karaca Ahmed}, Monlâ Şemseddîn {Dinkoz}, Monlâ Taşkun Sûfî, Monlâ Muslihiddîn {Bagl el-Ahmer, Kızıl Katır}, Monlâ Şemseddîn, Monlâ Melîhî, Monlâ Sirâc, Monlâ Kutbuddîn el-Hekîm el-Acemî, Monlâ Hekîm Şükrullâh eş-Şîrvânî, Monlâ Hâce Ataullâh el-Hekîm, Monlâ Hekîm Ya'kûb, Monlâ Hekîm Lârî, Monlâ Hekîm Arab, Monlâ Altuncîzâde {Altuncioğlu}

Meşayih: Şeyh Akşemseddîn {Akşemseddîn}, Şeyh Abdurrahman {İbn Mısırî}, Şeyh İbrâhîm bin Hüseyin es-Sarrâf, Şeyh Hamza {Şeyh Şâmî}, Şeyh Muslihiddîn {Attârzâde}, Şeyh Sadullâh İbn Akşemseddîn, Şeyh Fazlullâh İbn Akşemseddîn, Şeyh Emrullâh İbn Akşemseddîn, Şeyh Hamdullâh İbn Akşemseddîn {Hamdî Çelebi}, Şeyh Muslihiddîn {İbn Vefâ}, Şeyh Hâcî Halîfe {Abdullâh}, Şeyh Sinâneddîn, Şeyh Muslihiddîn el-Kocavî, Şeyh Muslihiddîn el-İpsalavî, Şeyh Muhyiddîn el-Kocavî, Şeyh Süleymân Halîfe, Şeyh Abdullâh el-İlâhî

Tarikat-ı Nakşibendiyye: Hâce Bahâeddîn-i Nakşibendî {Muhammed bin Muhammed el-Buhârî}, Hâce Muhammed Pârsâ, Hâce Ubeydullâh-i Semerkandî {Hâce Muhammed Kâsım bin Hâce Abdulhâdî İbn Hâce Muhammed Abdullâh bin Hâce Ubeydullâh}, Şeyh Abdurrahman bin Ahmed el-Câmî {Monlâ Câmî},

Tarikat-ı Halvetiyye: Şeyh Alâeddîn-i Halvetî, Şeyh Dede Ömer el-Aydinî {Rûşenî}, Şeyh Habîb Ömerî el-Karamanî, Şeyh Mes'ûd, Şeyh Mehmed el-Cemâlî {Çelebi Halîfe}, Şeyh Yûsuf {Şeyh Sinân} Seyyid Yahyâ İbn es-Seyyid Bahâeddîn-i Şirvânî

Sekizinci Tabaka, II. Bâyezîd Dönemi

Ulema: Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin İbrâhîm bin Hasan en-Niksârî, Monlâ Ahî Yûsuf Cüneyd et-Tokatî, Monlâ Hatîb Kâsım bin Ya'kûb el-Amâsiyyevî {Amâsiyyeli Hatîb}, Monlâ Sinâneddîn Yûsuf, Monlâ Yûsuf {Şâ'ir Sinân}, Monlâ Şücâ {Uslî}, Monlâ Şücâ el-Gulâm, Monlâ Alî el-Yegânî, Monlâ Lutfî et-Tokatî, Monlâ Kâsım {İzârî}, Monlâ Kâsım Çelebi İbn Ahmed bin Mehmed el-Cemâlî, Monlâ Müftî Alî Çelebi bin Ahmed bin Mehmed el-Cemâlî, Monlâ Abdurrahman İbn Alî bin Müeyyed el-Amâsiyyevî, Monlâ Muslihiddîn {Birgizâde}, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin el-Mevlâ Hasan es-Samsunî, Monlâ Seyyidî el-Hamîdî, Monlâ Seyyidî el-Karamanî, Monlâ Nûreddîn el-Karasuyî, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin Muhammed el-Kocavî, Monlâ Bâlî el-Aydinî, Monlâ Abdurrahîm bin Alâeddîn el-Arabî {Bâbek Çelebi}, Monlâ Salâhaddîn Mûsâ Çelebi İbn Hamîdüddîn İbn Efdaleddîn el-Hüseyinî, Monlâ Muhyiddîn el-Acemî, Monlâ Sinâneddîn Yûsuf el-Acemî, Monlâ Seyyid İbrâhîm, Monlâ Alâeddîn Alî el-Amâsiyyevî, Monlâ Bedreddîn Mahmûd bin eş-Şeyh Muhammed, Monlâ Âlim Halîl {Monlâ Halîlî}, Monlâ Pîr Mehmed Cemâlî {Zeyrek}, Monlâ Rûkneddîn İbn Pîr Mehmed {Zeyrek}, Monlâ Alem Yûsuf {Kâdî-i Bagdâd}, Monlâ İdrîs bin Hüsâmeddîn el-Bitlisî, Monlâ Ya'kûb İbn Seyyidî Alî, Monlâ Âlim Nûreddîn {Leys Çelebi}, Monlâ İlyâs Âlim Şücâ, Monlâ Şücâuddîn İlyâs Rûmî, Monlâ Tâceddîn İbrâhîm bin el-Üstâd, Monlâ İbn el-Mu'îd, Monlâ İbn el-İbrî, Monlâ Şemseddîn Ahmed el-Yegânî {Eyyühüm}, Monlâ Abdurrahman İbn Muhammed bin Ömer el-Çelebi, Monlâ Abdulvehhâb İbn Abdulkerîm, Monlâ Yûsuf el-Hamîdî {Şeyh Sinân}, Monlâ Ca'fer bin Tâcî Beg, Monlâ Sa'dî İbn Tâcî, Monlâ Kutbuddîn Mehmed bin Kâdîzâde er-Rûmî, Monlâ Mahmûd bin Mehmed bin Kâdîzâde er-Rûmî {Mîrim Çelebi}, Monlâ Gıyâseddîn Paşa Çelebi {Paşa Çelebi}, Monlâ Şeyh el-Muzafferüddîn Alî eş-Şîrâzî, Monlâ Hekîm Mahmûd Şâh el-Kazvînî, Monlâ Seyyid Mahmûd, Monlâ

Tablbâz Muhyiddîn, Monlâ İbrâhîm bin İbrâhîm Hatîb {Hatîbzâde}, Monlâ Yahyâ Fakîh {İbn Bahşî}, Monlâ Kemâleddîn İsmâ'îl İbn Süleymân el-Karamanî, Monlâ İsmâ'îl-i Karamanî, Monlâ Abdülevvel bin Hüseyin {Ümmü Veleddâde}, Monlâ Ahmed Mâsî {Mâsî}, Monlâ Muhyiddîn Mehmed el-Karamanî {Hevâîzâde}, Monlâ Alî {Yetîm}, Monlâ Şeyh {Şeyh}, Monlâ Zamîrî {Zamîrî}, Monlâ Ömer el-Kastamonî, Monlâ Alâeddîn el-Kastamonî, Monlâ İbn Ömer, Monlâ Hüsâm Dellakzâde {Dellakzâde}, Monlâ Muhyiddîn el-Hekîm, Monlâ Hekîm Hâcî Halîfe

Meşayih: eş-Şeyh Muhyiddîn el-İskilîbî {Şeyh Yavsî}, eş-Şeyh Muslihiddîn es-Sirozî, eş-Şeyh Seyyid Velâyet, eş-Şeyh Bolîlî Çelebi Muhyiddîn, eş-Şeyh Şücâuddîn İlyâs {eş-Şeyh Niyâzî}, eş-Şeyh Safiyyüddîn Mustafâ, eş-Şeyh Rüstem Halîfe, eş-Şeyh Alî Dede, eş-Şeyh Alâeddîn el-Esved {Şeyh Kara Alî}, eş-Şeyh Seyyid Alî İbn Meymûn el-Magribî el-Endelüsî, eş-Şeyh Ulvân-ı Hamevî, eş-Şeyh Muhammed bin el-İrâk {İbn Irâk}, eş-Şeyh Abdurrahman {Sûfîzâde}, eş-Şeyh İsmâ'îl eş-Şirvânî, eş-Şeyh Baba Nimetullâh, eş-Şeyh Muhammed el-Bedahşî {Monlâ Otrârîoglu}, eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed el-Buhârî el-Hüseyinî, eş-Şeyh Muslihiddîn et-Tavîl, eş-Şeyh Âbid Çelebi, eş-Şeyh Lutfullâh el-Üskübî, eş-Şeyh Bedreddîn {Bedreddîn Baba}, eş-Şeyh Alâeddîn Halîfe, eş-Şeyh Süleymân Halîfe, eş-Şeyh Sevindik {Kogacı Dede}, eş-Şeyh İmâmzâde, eş-Şeyh Selâhaddîn el-İznîkî, eş-Şeyh Bâyezîd Halîfe, eş-Şeyh Sünbül Sinân, eş-Şeyh Cemâleddîn İshâk el-Karamanî {Cemâl Halîfe}, eş-Şeyh Dâvûd, eş-Şeyh Kâsım Çelebi, eş-Şeyh Ramazân, eş-Şeyh Baba Yûsuf es-Seferihisâr

Dokuzuncu Tabaka Yavuz Sultan Selim Dönemi

Ulema: Monlâ Ahmed İbn Kemâl Paşa {Monlâ Şemseddîn Ahmed bin Süleymân bin Kemâl Paşazâde}, Monlâ Abdülhalîm İbn Alî, Monlâ Mehmed Şâh {Mevlânâ Muhyiddîn Şemseddîn Fenârî oğlu Yûsuf Bâlî oğlu Mehmed Şâh}, Monlâ Mehmed bin Yûsuf Bâlî İbn Şemseddîn el-Fenârî, Monlâ Muhyiddîn el-Mevlâ Alâeddîn Alî el-Cemâlî, Monlâ Mehmed Şâh İbn el-Mevlâ Mehmed İbn el-Hâcî Hasan, Monlâ Hüsâmeddîn Hüseyin bin Abdurrahman, Monlâ Muslihiddîn bin Halîl, Monlâ Kâsım bin Halîl, Monlâ Abdülvâsî İbn Hızır, Monlâ Abdülazîz İbn es-Seyyid Yûsuf bin Hüseyin {Âbid Çelebi}, Monlâ Abdurrahman İbn es-Seyyid Yûsuf bin Hüseyin el-Hüseyinî, Monlâ Pîr Ahmed Monlâ Kâdîzâde, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin el-Hatîb Kâsım, Monlâ Zeyneddîn İbn Muhammed bin Muhammed Şâh el-Fenârî, Monlâ Dâvûd İbn Kemâl el-Kocavî, Monlâ Bedreddîn Mahmûd {Sarı Bedreddîn}, Monlâ Nûreddîn Hamza {Üçbaş}, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin Muhammed el-Berdaî, Monlâ Seyyidî bin Mahmûd {Mücellidzâde}, Monlâ Muhyiddîn Mehmed bin Ya'kûb {Ecezzâde}, Monlâ Muhyiddîn Muhammed {Şeyh [Şâzelî] Paşa}, Monlâ Sinâneddîn Yûsuf bin Alî el-Yegânî, Monlâ Pîr Ahmed İbn el-Mevlâ Nûreddîn Hamza {Leyzzâde}, Monlâ Paşa Çelebi el-Yegânî, Monlâ Paşa Çelebi İbn el-Mevlâ Zeyrek, Monlâ Muhyiddîn Mehmed bin el-Mevlâ Zeyrek, Monlâ Abdülazîz, Monlâ Muhyiddîn Şeyh Muslihiddîn el-Kocavî, Monlâ Abdurrahîm el-Abbâsî, Monlâ Bahşî el-Amâsiyyevî, Monlâ Mehmed bin Ömer bin Hamza, Monlâ Hayreddîn Hızır el-Magrûf Atufî, Monlâ Abdulhamîd bin el-Eşref, Monlâ İsâ

Halîfe, Monlâ Şu'ayb {Turâbî}, Monlâ Şeyh Muhyiddîn el-Amâsiyyevî, Bu abd-i mütercim ki **İbrâhîm bin Ahmed el-Amâsî el-Kâdî bi-Amâsiyye**, Monlâ Tokatî {Tokatlı Çelebi}, Monlâ Muslihiddîn Mûsâ İbn Mûsâ el-Amâsiyyevî, Monlâ Mu'îdzâde el-Amâsiyyevî, Monlâ Abdullâh Hâce, Monlâ Dedecikzâde, Monlâ İbn el-Kaffâl {Kilitcioglu}, Monlâ Sâdık Halîfe el-Magnisâvî, Monlâ Mehmed İbn el-Hâcî Hasan, Monlâ Mehmed Paşa, Monlâ İsâ Paşa, Monlâ Nihânî, Monlâ Haydar, Monlâ Hızır Şâh İbn Monlâ Mehmed bin el-Hâcî Hasan, Monlâ Mahmûd İbn Kemâl {Ahîcân, Ahî Çelebi}, Monlâ Mahmûd Bedreddîn et-Tabîb {Hüdhüd}

Meşayih: Şeyh Nasûh et-Tosyavî, eş-Şeyh Mehmed {Ahî Şûrâ}, eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed {Ebû Şâme}, eş-Şeyh Abdurrahîm {Hâcî Çelebi}, eş-Şeyh Muhyiddîn Muhammed bin el-Mevlâ Bahâeddîn {Bahâeddînzâde}, eş-Şeyh Muslihiddîn {Hâcezâde Muslihiddîn}, eş-Şeyh Muslihiddîn Mustafâ {Mu'allimzâde}, eş-Şeyh Nebî Halîfe, eş-Şeyh Muhyiddîn el-Esved {Kara Muhyiddîn}, eş-Şeyh Lutfullâh, eş-Şeyh Emîr Alî İbn Emîr Hasan, eş-Şeyh Monlâ Hızır Beg, eş-Şeyh Mahmûd İbn Alî en-Nakkâş {Lâmî'î Çelebi}, eş-Şeyh Seyyidî Halîfe el-Amâsiyyevî, eş-Şeyh Abdullatîf, eş-Şeyh Hâcî Ramazân, eş-Şeyh Sinân {Sohta Sinân}

Onuncu Tabaka Kanûnî Sultan Süleyman Dönemi

Ulema: Monlâ Hayreddîn, Monlâ Abdulkâdir {Kâdirî Çelebi}, Monlâ Sadullâh İbn İsâ, Monlâ Muhyiddîn {Çivizâde}, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin Kutbuddîn Muhammed, Monlâ Hâfız Muhammed bin Ahmed bin Âdil Paşa, Monlâ Şeyh Muhammed {Magûş}, Monlâ Abdülfettâh bin Ahmed bin Âdil Paşa, Monlâ Alâeddîn el-İsfehânî, Monlâ Muslihiddîn {Câk Muslihiddîn}, Monlâ Şâh Kâsım İbn eş-Şeyh el-Mahdûmî, Monlâ Zahîrûddîn el-Erdebîlî {Kâdîzâde}, Monlâ Muhyiddîn Muhammed el-Karamanî, Monlâ İbn eş-Şeyh Şebüsterî, Monlâ Şerîf-i Acemî {Şerîf-i Acemî}, Monlâ Âşcîzâde Hasan Çelebi, Monlâ Pîr Muhammed Şâh el-Cemâlî, Monlâ Abdullatîf, Monlâ Nakîzî Bâyezîd, Monlâ Ya'kûb {Ece Halîfe}, Monlâ Muhyiddîn {Mi'mârzâde}, Monlâ Ahmed {Kireçcizâde}, Monlâ Alî {Çerçin} Monlâ Seyyidî {ed-Dübb}, Monlâ Haydar {Kara Haydar}, Monlâ Ubeydullâh İbn Ya'kûb el-Fenârî, Monlâ Hüsâmeddîn Hüseyin {Gedik Hüsâm}, Monlâ Muhyiddîn {Kirtasoglu}, Monlâ Sinâneddîn Yûsuf İbn Ahî {Ahîzâde}, Monlâ Celâleddîn el-Kâdî, Monlâ Muhammed İbn Abdurrahman bin Muhammed bin Ömer el-Halebî, Monlâ Kethudâzâde el-Germiyânî, Monlâ Bedreddîn Mahmûd, Monlâ Bedreddîn Mahmûd bin Abdullâh, Monlâ İshâk el-Üskübî, Monlâ Ebû's-Su'ûd {Bedreddînoglu}, Monlâ Deli Birâder {Deli Birâder}, Monlâ Ca'fer el-Bursevî {Nihâlî}, Monlâ Işık Kâsım, Monlâ Fahreddîn İbn İsrâfil, Monlâ Şemseddîn Ahmed bin Abdullâh, Monlâ Hüsâm Hasan Çelebi el-Karasuyî, Monlâ Emîr Hasan er-Rûmî, Monlâ Muhammed Şâh İbn el-Mevlâ Şemseddîn el-Yegânî, Monlâ Süleymân er-Rûmî, Monlâ Kutbuddîn el-Merzifonî, Monlâ Pîr Ahmed, Monlâ Muhammed eş-Şeyh Mahmûd el-Muglavî, Monlâ Şemseddîn Ahmed bin el-Mevlâ Hamza el-Kâdî {Arab Çelebi}, Monlâ Şemseddîn Ahmed, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin Abdülevvel {Saçlu Emîr}, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin Abdulkâdir {Ma'lûl}, Monlâ Muhyiddîn {Merhabâ Çelebi},

Monlâ Muhyiddîn Pîr Muhammed İbn Monlâ Alî el-Fenârî, Monlâ Alâeddîn Alî bin Sâlih, Monlâ Sâlih {Kara Sâlih}, Monlâ Ebü'l-Leys, Monlâ Fahreddîn İbn Muhammed İbn Ya'kûb, Monlâ Muslihiddîn Mustafâ {Masdar}, Monlâ Şeyh Muhammed Çelebi {Bâmî Muhammed Çelebi}, Monlâ Sinâneddîn Yûsuf {Köprücükzâde}, El-hakk bu 'abd-ı za'if-i nâsî efkaru'n-nâs **İbrâhîm bin Ahmed el-Amâsî**, Monlâ Alî İbn eş-Şeyh Hâcî Çelebi, Monlâ Muhammed Beg, Monlâ Manastırlu Çelebi, Monlâ İbrâhîm Halebî el-Hanefî, Monlâ Muhyiddîn Muhammed el-Hüseynî {Seyrek Muhyiddîn}, Monlâ Muhyiddîn el-Kocavî {Kara Muhyiddîn}, Monlâ Hızır Hayreddîn {Tanagözzâde}, Monlâ Hidâyetullâh, Monlâ Muhyiddîn Muhammed bin Hüsâmeddîn, Monlâ Muhyiddîn {Ehlice}, Monlâ Abdulkâdir {Monlâ Abdî}, Monlâ Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi İbn Hasan Çelebi, Monlâ Kemâl, Monlâ Emîr Hasan Çelebi İbn es-Seyyid Alî Çelebi, Monlâ Muhyiddîn Muhammed İbn Vezîr Mustafâ Paşa, Monlâ Muhyiddîn Mehmed bin Monlâ Hayreddîn, Monlâ Ferah, Monlâ Şemseddîn Ahmed el-Germiyânî {Saru Şemseddîn}, Monlâ Şemseddîn Ahmed el-Bursevî, Monlâ Abdurrahman İbn Yûnus el-İmâm, Monlâ Abdülkerîm, Monlâ Şemseddîn Ahmed, Monlâ Sa'dî Çelebi, Monlâ Hayreddîn Hızır {Sarı Hızır}, Monlâ Abdullâh İbn eş-Şeyh Kemâl {Şeyhzâde}, Monlâ Hasan el-Karamanî, Monlâ Muhyiddîn {Hekîmzâde}, Monlâ Abdulhay İbn Abdülkerîm İbn Alî İbn el-Müeyyed, Monlâ Sinâneddîn Yûsuf, Monlâ Bedreddîn Mahmûd el-Aydî, Monlâ Alâeddîn Alî el-Amâsiyyevî, Monlâ Şemseddîn Muhammed bin Ömer bin Emrullâh İbn Akşemseddîn, Monlâ Hayreddîn, Monlâ Bahşî, Monlâ Ca'fer el-Menteşevî, Monlâ Dervîş Mehmed, Monlâ Muslihiddîn Mustafâ bin Monlâ Seyyidî el-Menteşevî, Monlâ Sadullâh {Şeyh Şâzelîoglu}, Monlâ Abdülkerîm İbn Abdulvehhâb, Monlâ Mîr Âlim el-Buhârî, Monlâ Hüsâmeddîn Hasan et-Tâliş el-Acemî, Monlâ Şerîf Mehdî eş-Şîrâzî {Fikârî}, Monlâ Sa'yî, Monlâ Kâsım, Monlâ Mûkehhâlzâde {Sürmelüzâde}, Monlâ Muhyiddîn Muhammed {Arcunzâde}, Monlâ Pîr Mehmed, Monlâ Hekîm Sinân, Monlâ Hekîm İsâ et-Tabîb, Monlâ Osmân et-Tabîb

Meşayih: eş-Şeyh Abdülkerîm el-Kâdirî {Müftî Şeyh}, eş-Şeyh Mahmûd Çelebi, eş-Şeyh Pîrî Halîfe el-Hamîdî, eş-Şeyh Hâcî Halîfe el-Menteşevî, eş-Şeyh Bekir Halîfe, eş-Şeyh Muslihiddîn {Gündüz Muslihiddîn}, eş-Şeyh Muhyiddîn el-İznîkî, eş-Şeyh İskender, eş-Şeyh Sinân Erdebîlî, eş-Şeyh Muhyiddîn Muhammed, eş-Şeyh Ramazân, eş-Şeyh Bâlî Halîfe es-Sofyevî, eş-Şeyh Muslihiddîn {Merkez Muslihiddîn}, eş-Şeyh Sinân Halîfe, eş-Şeyh Alî Kâzvânî, eş-Şeyh Üveys, Şeyh Dâvûd, eş-Şeyh Baba Haydar-ı Semerkandî, eş-Şeyh Safiyyüddîn {Saraçlar Şeyhi}, eş-Şeyh Muhyiddîn, eş-Şeyh Abdulgaffâr, eş-Şeyh İshâk, eş-Şeyh Ahmed Çelebi, eş-Şeyh Abdullatîf İbn es-Seyyid Murtazâ, eş-Şeyh Abdülmümin, eş-Şeyh Şücâuddîn İlyâs, eş-Şeyh Ahmed ibn eş-Şeyh Merkez Muslihiddîn, eş-Şeyh Nûreddîn Hamza el-Germiyânî, eş-Şeyh Tâceddîn {Saru Şeyh Üryân}, eş-Şeyh Muhyiddîn Muhammed, eş-Şeyh Muslihiddîn Mustafâ

Sonuç

Taşköprüzâde İsmâmeddin Ahmed Efendi tarafından H. 965/ M. 1557-58 tarihinde Arapça kaleme alınan *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâi'd-Devleti'l-'Osmâniyye* adlı eser, yazılır yazılmaz ilmî muhitlerde büyük bir ilgiye mazhar olmuş; eserin tercüme, telhis ve zeyilleri yazılarak XVI. asırdan XIX. asra kadar süren bir periyot içerisinde büyük bir külliyat oluşturulmuştur. Arapça bilmeyen sınıflar arasında da büyük bir merak uyandıran bu eserin ilk tercümesi Âşık Çelebi tarafından yapılmış akabinde *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye, Hadâ'iku'r-Reyhân, Mecma'ül-Esrâf, ed-Devhat'ül-'İrfâniyye fî-Ravzati'l-'Ulemâi'l-'Osmâniyye* gibi birçok tercüme kaleme alınmıştır. Bu tercümelerden biri de İbrahim b. Ahmed el-Amâsî tarafından yapılmış, mütercim eserinde birçok mütercimin aksine şahsî tasarruflarını asgari seviyede tutarak mukaddime ve hatime bölümleri hariç *Şakâ'ik*'in aslına sadık kalarak *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*'yi yazmıştır. Eserde, biyografileri verilen zevatın yaşadığı hükümdar dönemi o hükümdarın ismi ve tahta geçiş yılı verilerek tabakalar meydana getirilmiş hemen akabinde bir alt başlık verilerek tanıtımları yapılacak isimlere bir geçiş sağlanmıştır. “*Ve min 'ulemâi fî zemânihi*” alt başlığı ile o tabakada bulunan âlim sınıfı ve hemen akabinde “*Ve min meşâyihî fî zemânihi*” alt başlığı ile meşayih sınıfının biyografileri takdim edilmiştir. Bu durum tanıtımları, müstakil bir başlığı olan belirli bir bölüm hâline getirmiş padişah dönemlerine göre oluşturulan üst başlıklar, alt başlıklarla (yan başlıklarla) tertip olunarak yazım tekniği açısından önem taşıyan bir uygulama ortaya konulmuştur. Bu anlamda daha ziyade zeyillerde görülen uygulamaların prototipi sayılabilecek tasarruflar *Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'de ortaya konulmuş, bu kompozisyon içerisinde mütercimin tasnifi ile ulema sınıfından 367, meşayih sınıfından 153 olmak üzere toplam 520 ismin biyografileri tercümede verilmiş, bu isimlerden sadece birkaçı mütercimin şahsî tasarrufları ile şekillenmiştir. Tercüme edilen isimlere yönelik farklı değerlendirmelerin bulunmadığı bu çalışmada, ilave biyografilere de yer verilmemiştir.

Kaynakça

- Akbayar, Nuri. (1996), (haz.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Akbayar, Nuri. (1981), “Hâl Tercümesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C IV, s. 33.
- Aktepe, Münir. (1997), “Ebu'l-Hayr İsmâmeddin Ahmed Efendi”, *MEB İA*, C XII/I, s. 42-43.
- Avcı, Câsim. (2010), “Tabakât (İslâm Tarihi)”, *DİA*, C XXXIX, s. 297.
- Birişik, Abdülhamit. (2010), “Tabakât (Tefsir)”, *DİA*, C XXXIX, s. 290-291.
- Çetin Nihat. (t.y.) “*Anadolu Sahasında Yazılan İlk Dört Şuara Tezkiresinin Terkihi Üzerine Bir Araştırma*”, İstanbul Üniv. Ed. Fak. Bitirme Tezi [Türkiyat Ens. T. 281].
- Devellioğlu, Ferit. (2007), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Dikmen, Hamit. (1980), *Edirneli Mecdî Efendi, Şakâik-ı Numâniye Çevirisi İndeksi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara Üni., SBE, Ankara.
- Donuk, Suat. (2017), (haz.), *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul.
- Durmuş, İsmail. (2010), “Tabakât (Arap Edebiyatı)”, *DİA*, C XXXIX, s. 288-290.
- Durmuş, İsmail. (2010), “Tabakât”, *DİA*, C XXXIX, s. 288.
- Efendioğlu, Mehmet. (2010), “Tabakât (Hadis)”, *DİA*, C XXXIX, s. 291-292.
- Ekinci, Ramazan. (2018), (haz.), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul.
- Ekinci, Ramazan. (2017), (haz.), *Zeyl-i Şakâ'ik*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul.
- Emecen, Feridun. (1999), “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S 3, s. 85.
- Furat, Ahmed Suphi. (1985), (haz.), *Eş-şekâ'iku'n-nu'mâniyye fî 'Ulemâ'id-devleti'l-'Osmâniyye – Taşköprülü-zâde*, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul.
- Gönül, Behcet. (1945), “İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakâ'ik Al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, SVII-VIII/2, s. 136-168.
- Hekimoğlu, Muhammet. (2019), (çev.), “*Taşköprülü-zâde Ahmed Efendi- Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâ'id-Devleti'l-'Osmâniyye (Osmanlı Âlimleri)*” Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul.
- İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*, Ankara Millî Kütüphane, 06 Hk 3260.

- İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*, Londra Millî Kütüphane, Or. 5966.
- İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*, Mısır Milli Kütüphanesi Tarihî Türkî 162 [Kahire Hidiv Kütüphanesi 8925].
- İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Tarih 727.
- İbrahim b. Ahmed el-Amâsî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Sâliha Hatun (Murad Mollâ Kütüphanesi) No. 158.
- İsen, Mustafa, vd. (2011), *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara.
- İsen, Mustafa. (1997), *Ötelerden Bir Ses – Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İzgi, Cahit. (1997), *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Karahan, Abdülkadir. (1997), “Nev'î-zâde Atâî”, *İA*, C IX, s. 226-27.
- Karahan, Abdülkadir. (1997), “Tezkire”, *İA*, C XI, s. 226.
- Kavakçı Yusuf Ziya. (1976), *İslâm Araştırmalarında Usul*, Emel Matbaacılık, Ankara.
- Kaya, Eyyüp Said. (2010), “Tabakât (Fıkıh)”, *DİA*, C XXXIX, s. 292-294.
- Kayacıoğlu, İsmail. (1998), *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Zeyillerinden Vekâyi'ü'l-fudalâ'daki Şair Biyografileri*, Yayımlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara.
- Kılıç, Atabey. (2004), “Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler”, *GÜ Kırşehir Eğitim Fak. Dergisi*, Nu: 1, Kırşehir 2004, s. 331-345.
- Kılıç, Filiz. (1998), “XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şâir ve Eser Üzerine Değerlendirmeler”, Akçağ Yay. Ankara.
- Kılıç, Filiz. (2010), (haz.), *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul.
- Kılıç, Filiz. (2007), “Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Tezkireler”, *TALİD*, S 10, Güz, s. 543.
- Komisyon. (t.y.), “Biyografya” *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, İstanbul, C II, s. 419.
- Korkmaz, Zeynep. (1976), “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, *Türkoloji Dergisi*, CVIII, s. 67-78.
- Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa. (2009), (tıpkıbasım), *Osmanlı Müellifleri I-III*, Bizim Büro Yay., Ankara.

- Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa. (2001), (tıpkıbasım), *Tuhfe-i Nâilî, Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Yay., Ankara.
- Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi. (2000), *Mecelletü'n-nisâb*, Kültür Bak. Yay., Ankara.
- Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin. (1978), *Devhatü'l-Meşâyih*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Öngören, Reşat. (2010), "Tabakât (Tasavvuf)", *DİA*, CXXXIX, s. 295-296.
- Öz, Mustafa. (2010), "Tabakât (Kelâm)", *DİA*, C XXXIX, s. 294-295.
- Öz, Yusuf. (2011), "Tezkire (Fars Edebiyatı)", *DİA*, C XLI, s. 68-69.
- Özcan, Abdülkadir. (1989a), (tıpkıbasım): *Mecdî Mehmed Efendi, Hadâ'iku's-Şakâ'ik*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Özcan, Abdülkadir. (1989b), (tıpkıbasım), *Fındıklılı İsmet Efendi, Tekmiletü's-şakâ'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakâ'ik*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Özcan, Abdülkadir. (1989c), (tıpkıbasım), *Nev'î-zâde Atâyî, Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî Tekmiletü's-şakâ'ik*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Özcan, Abdülkadir. (1989d), (tıpkıbasım), *Şeyhî, Vekâyi'ü'l-fuzalâ*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Özcan, Abdülkadir. (2010), "eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniyye", *DİA*, C XXXVIII, s. 485.
- Özcan, Abdülkadir. (2003), "I. Mahmûd", *DİA*, C XXVII, s. 348.
- Özcan, Abdülkadir. (2001), "İsmet Efendi, Fındıklılı", *DİA*, C XXIII, s. 139-40.
- Özcan, Abdülkadir. (2003), "Mehmed Mecdî", *DİA*, C XXVIII, s. 228-29.
- Özcan, Abdülkadir. (2010), "Şeyhî Mehmed Efendi", *DİA*, C XXXIX, s. 82-83.
- Özkul Osman. (2018), "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişme Döneminde İlim ve Ulema'nın Önemi Hakkında Osmanlıca Bir Makale", *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, C 3, S 1, s. 230.
- Tan, Muharrem, (çev.). (2007), *Taşköprülüzâde- Osmanlı Bilginleri (eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniyye fî ulemâ'id-Devleti'l-Osmâniyye)*, İz Yay. İstanbul.
- Tansel, F. Abdullah Tansel. (1978), *İyi ve Doğru Yazma Usulleri III*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.
- Taşköprizâde Ahmed İsameddin Efendi. (1975), *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâ'id-Devleti'l-Osmâniyye*, Dârü'l-kitâbü'l-Arabiyye, Beyrut.
- Üçok, Coşkun, (çev.). (1992), *Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Kültür Bak. Yay., Ankara.
- Yavuz, Yusuf Şevki. (2011), "Taşköprî-zâde Ahmed Efendi", *DİA*, C XL, s. 151-152.

Yazıcı, Mehmet Yunus. (2019), Seyyid Mustafa'nın Hakâiku'l-Beyân fî-Tercemeti Şakâ'iku'n-Nu'mân Tercümesi ve Zamîme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân Adlı Şakâ'ik Zeyli" *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, C 6, S 12. s-145-64.